

REGERINGSRÄTTENS DOM

Mål nr
6688-1995

①
13 sid

meddelad i Stockholm den 4 juni 1997

KLAGANDE

J

MOTPART

Socialnämnden i Halmstads kommun

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrättens i Göteborg dom den 13 oktober 1995 i mål nr
5352-1995 (bilaga)

SAKEN

Personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

YRKANDEN M.M.

J yrkar att han skall erhålla den begärda insatsen i form av personlig assistent enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Han anför bl.a. att han till följd av sin sjukdom har varaktiga funktionshinder i sin dagliga livsföring och behöver kvalifi-

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 5
Stockholm

Expeditionstid
09.00 -12.00
13.00 - 15.00

Telefon
08/617 62 00
Telefax
08/617 62 58

cerad praktisk hjälp med bl.a. hygien, kost och inköp, städning, skötsel av kläder och hantering av läkemedel.

Socialnämnden i Halmstads kommun bestrider yrkandet och vidhåller sitt tidigare beslut.

På Regeringsrättens begäran har Riksförsäkringsverket och Socialstyrelsen avgett yttranden. Riksförsäkringsverket anför att insatser enligt 9 § 2 LSS i form av personlig assistent inte kan ges för träning, tillsyn, s.k. påpuffning och psykiatrisk vård. Verket anför vidare att J inte har behov av hjälp i sådana krävande och komplicerade situationer som beskrivs i förarbetena. Han är därför enligt verkets mening inte berättigad till stöd och service i form av personlig assistans. Socialstyrelsen, som anser att överklagandet bör avslås, anför bl.a. följande.

Av 1 § 3 LSS framgår att förutsättningarna för att funktionshindrade personer som avses i nämnda bestämmelse skall omfattas av lagen är att funktionshindret är stort, varaktigt och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service. Med svårigheter i den dagliga livsföringen menas problem att klara vardagsrutiner som t.ex. hygien, toalettbestyr, påklädning, mathållning, förflyttning inomhus och utomhus, sysselsättning, träning eller behandling. Med omfattande behov av stöd och service avses att den enskilde har ett återkommande behov av särskilt stöd för att klara funktioner som andra kan klara på egen hand (prop. 1992/93:159 s. 55 f.). - Även psykiskt störda bör kunna ingå i lagens personkrets. Förutsättningen är att kriterierna som anges i LSS är uppfyllda, dvs. att störningen är stor och varaktig, att den förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande stödbehov (a. prop. s. 57). - I Socialstyrelsens allmänna råd 1994:1 (s. 32) redovisas att behoven hos psykiskt långtidssjuka i många fall är annorlunda än för andra grupper med funktionshinder, men att de ändå har behov som kan karakteriseras som omfattande. Många i denna grupp har utpräglade svårigheter att samspela socialt och kommunicera med andra människor och är därför isolerade från andra. - Enligt 7 § första stycket LSS har personer som omfattas av lagen rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1-9 LSS, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Insats i form av personlig assistans regleras i 9 § 2 LSS. - Avgörande för bedömningen av om en funktionshindrad person skall ha rätt till insatsen personlig assistans bör vara att den enskilde behöver personlig hjälp för att klara sin hygien, för att klä sig eller klä av sig, för att inta måltider eller för att kommunicera med andra. Därutöver skall assistansen också ges i andra situationer där den enskilde behöver kvalificerad hjälp och som ingår i det dagliga livet, t.ex. om personen behöver hjälp för att komma ut i samhället, för att studera, för att delta i

daglig verksamhet eller för att få eller behålla ett arbete. Assistansen skall vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade situationer, i regel av mycket personlig karaktär (jfr prop. 1992/93:159 s. 64 och 174 f.). - En frågeställning som i vissa fall kommit upp vid prövningen av rätten till personlig assistans gäller - i likhet med vad som är fallet i förevarande mål - behovet av hjälp med att bli motiverad eller aktiverad. Utmärkande för dessa fall är främst att den enskilde helt eller i stor utsträckning själv klarar av att på egen hand sköta sina personliga behov. Problemen består snarast i att den funktionshindrade inte klarar av att ta initiativ och att strukturera sin tid. Kammarrätterna har därvid i de flesta fall bedömt att motivations- eller aktiveringsinsatser inte skall berättiga till personlig assistans. - Regeringen har vidare i en den 7 mars 1996 beslutad proposition (prop. 1995/96:146) tagit upp denna fråga. I propositionen föreslås vissa ändringar i LSS. Syftet är att förtydliga lagen samtidigt som de grundläggande principerna för personlig assistans skall bestå. I propositionen anförs (s. 13) att det i LSS bör klargöras att personlig assistans skall avse individuellt anpassade hjälpinsatser åt den som på grund av sitt funktionshinder behöver praktisk hjälp i vardagliga situationer. Detta skall inte betyda att någon grupp som omfattas av LSS skall utestängas från rätten till personlig assistans, utan avsikten är enligt propositionen att tydliggöra vilka hjälpbehov som, efter individuell prövning, krävs för att personlig assistans skall komma ifråga. Vidare sägs att klargörandet innebär att det främst är personer med fysiska funktionshinder och med de mest omfattande behoven som skall vara berättigade till insatsen personlig assistans och att personer som helt eller i stor utsträckning själva klarar av att på egen hand sköta sina personliga behov och som enbart har behov av motivations- och aktiveringsinsatser inte bör ha rätt till personlig assistans (jfr även a. prop. s. 20). Dessa personer bör enligt propositionen i stället få sina behov tillgodosedda genom andra insatser enligt LSS eller socialtjänstlagen (1980:620). Det sägs vidare i propositionen att även personer med psykiska funktionshinder bör kunna vara berättigade till personlig assistans. Som exempel härpå nämns situationer där karaktären och omfattningen av det psykiska funktionshindret ställer krav på sådan praktisk hjälp som är en förutsättning för att den enskildes grundläggande behov skall kunna tillgodoses. - Av handlingarna framgår att J är förtidspensionerad på grund av psykisk sjukdom. Han har även en hjärnskada och en hörselnedsättning. Han insjuknade i schizofreni vid 24 års ålder och har vårdats på olika institutioner men huvudsakligen bott i egen bostad i Halmstad, där han har kontakt med den psykiatriska mottagningen. Hans föräldrar bor också i Halmstad. J schizofreni yttrar sig bl.a. i hörselhallucinos, vanföreställningar och dålig realitetsanpassning. Under vissa perioder försämras J tillstånd vilket bl.a. yttrar sig i att han blir rastlös och åker iväg hemifrån. Han kan då vandra omkring oavbrutet i timmar och resa med tåg till olika platser, även till utlandet. Dessa orosskov kommer med varierande intervall men vanligen minst en gång per månad. De återkommande skoven innebär att han periodvis är tvungen att vårdas på institution. J får hjälp av fadern med att sköta sin ekonomi och modern ger honom praktisk hjälp. Han är i behov av någon som stöder,

uppmuntrar och motiverar honom att sköta sin hygien, byta kläder, handla mat och äta etc. Han behöver daglig hjälp i sin livsföring. - Enligt Socialstyrelsens bedömning har J ett varaktigt psykiskt funktionshinder, som måste anses vara stort och förorsaka betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd och service. J bedöms således tillhöra personkretsen enligt 1 § 3 LSS, vilket för övrigt är ostridigt i målet. Fråga är om hans behov av motivations- och aktiveringsinsatser berättigar honom till personlig assistans enligt 9 § 2 LSS. - Som tidigare anförts är insatsen personlig assistans förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade situationer av framför allt personlig karaktär. Socialstyrelsen anser i likhet med vad regeringen anför i prop. 1995/96:146, att behov av motivations- och aktiveringsinsatser normalt inte skall medföra att förutsättningarna för erhållande av personlig assistans skall anses uppfyllda. Även om J är i behov av ett kontinuerligt och förhållandevis kvalificerat stöd, utgör J enligt styrelsens mening inte något undantag från denna princip. J behov är av en annan karaktär än vad som avses med personlig assistans och hans omsorgsbehov bör därför tillgodoses på annat sätt t.ex. genom någon annan insats enligt LSS.

Sedan socialstyrelsen avgett sitt yttrande har riksdagen behandlat prop. 1995/96:146. Vid riksdagsbehandlingen väcktes motioner med yrkande om att regeringens förslag till definition av begreppet personlig assistans skulle avslås. Socialutskottet anförde i sammanhanget bl.a. följande (1995/96:SoU 15 s. 11 f.).

Enligt utskottets uppfattning krävs det, för att åstadkomma en mer enhetlig bedömning av rätten till personlig assistans och för att få grepp om kostnadsutvecklingen, att en definition av insatsen personlig assistans införs i lagen. I LSS anges bara att personlig assistans ges till en person som omfattas av lagen och som behöver sådan hjälp i sin livsföring. Utskottet delar regeringens bedömning att det för rätt till personlig assistans måste finnas ett behov av att få hjälp med den personliga hygien, måltider, att klä av och på sig eller att kommunicera med andra, s.k. grundläggande behov. Den som behöver hjälp med dessa grundläggande behov skall även ha rätt till insatsen för andra kvalificerade personliga behov i sin livsföring om dessa inte tillgodoses på annat sätt. Om en funktionshindrad person däremot klarar av att på egen hand sköta sina grundläggande behov men inte t.ex. klarar av att på egen hand göra inköp eller sköta sin ekonomi, föreligger inte rätt till insatsen personlig assistent. Denna typ av stödbehov hos den funktionshindrade skall tillgodoses genom andra insatser enligt LSS eller socialtjänstlagen, t.ex. genom stödperson eller ledsagare. --- Utskottet anser dock i likhet med inriktningen i motionerna att införande av en definition i LSS av begreppet personlig assistans inte får innebära att någon grupp som för närvarande omfattas av lagstiftningen helt utestängs från insatsen personlig assistent. Personer med enbart psykiska funktionshinder t.ex. bör även i fortsättningen vara berättigade till personlig

assistans i vissa speciella fall, nämligen där karaktären och omfattningen av det psykiska funktionshindret medför behov av hjälp med de grundläggande behoven. En person kan t.ex. på grund av sitt psykiska funktionshinder vara helt ur stånd att själv klara sin hygien eller få i sig mat. Den i propositionen föreslagna lydelsen av 9 a § första stycket LSS bör enligt utskottets mening ändras i enlighet med det nyss anförda.

Den av utskottet föreslagna lagtexten - som sedan antogs av riksdagen och som gäller fr.o.m. den 1 juli 1996 (SFS 1996:534) - fick följande lydelse.

Med personlig assistans enligt 9 § 2 avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov).

J mor har i en skrivelse den 12 oktober 1996 uppgett att sonens psykiska handikapp med en bestående hjärnskada blivit ett allt större hinder i hans dagliga livsföring. För att han skall kunna behålla ett eget boende behöver han hjälp varje dag med bl.a. hygien, kosten och att hålla dygnsrytmen samt med att få ta viss del i samhällslivet.

SKÄLEN FÖR REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

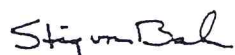
Som förutsättning för rätt till stöd i form av personlig assistans gäller enligt 9 a § LSS bl.a. att den funktionshindrade behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Utredningen i målet ger - även med beaktande av innehållet i skrivelsen den 12 oktober 1996 - vid handen att J själv kan tillgodose sina grundläggande behov och att den hjälp som behövs i sammanhanget avser att aktivera honom. J behov får därmed anses vara av annat slag än som förutsätts i 9 a § LSS (jfr prop. 1995/96:146 s. 13 och 20). Hans överklagande skall därför avslås.

REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Regeringsrätten avslår överklagandet.

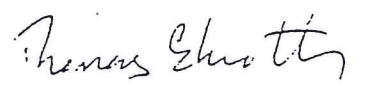

Stig Brink

Bertil Werner

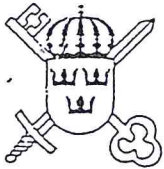

Stig von Bahr

Arne Bækkevold

Gustaf Sandström

Thomas Ekroth
Föredragande regeringsrätts-
sekreterare

Avd II
Föredraget 1997-04-16

KAMMARRÄTTEN
I GÖTEBORG

DOM

1995-10-13

Meddelad i
Göteborg

Akterlag nr 8

Sid 1 (4)

Avdelning 3
Mål nr 5352-1995

KLAGANDE

Socialnämnden i Halmstads kommun
Box 230
301 06 Halmstad

MOTPART

J

1588-65-3

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Länsrättens i Hallands län dom den 29 juni 1995 i mål nr
604-95 (bilaga A)

SAKEN

Personlig assistent enligt lagen (1993:387) om stöd och
service till vissa funktionshandikappade (LSS)

Socialnämnden yrkar att kammarrätten med ändring av läns-
rättens dom, fastställer nämndens beslut att avslå J
ansökan om personlig assistans. Nämnden anför
bl.a. följande. J kan sköta sin hygien och
påklädning efter påstötning. Han kan inta måltider och kom-
municera med andra, varför de avgörande kriterierna för rätt
till personlig assistent inte är uppfyllda. Att uppmana en
person att duscha eller att uppmuntra en person att äta in-
nebär inte att behov av en personlig assistent föreligger i
en krävande och komplicerad situation av mycket personlig
karaktär. Det är en uppgift som hemtjänsten kan ansvara för.
Detta gäller speciellt som viss hemtjänstpersonal i Halmstad
erhållit fördjupad utbildning för att kunna tillgodose de
psykiskt funktionshindrades behov. Psykiskt funktionshindra-
de personer har ofta väl fungerande armar och ben men kan

Postadress
Box 1531
401 50 GÖTEBORG

Besöksadress
Lilla Kungsgatan 3
(Stora Nygatan 19)

Telefon
031-10 50 00

Telefax
031-13 12 68

behöva påstötning för att stiga upp på morgonen, klä sig, sköta sin hygien etc.. Rättspraxis visar hittills att domstolarna är restriktiva beträffande insatsen personlig assistent till psykiskt funktionshindrade. J bedöms omfattas av personkretsen enligt 1 § punkt 3 LSS, då han är i behov av stöd i sin dagliga livsföring. Hans behov av påstötning och sällskap vid utövande av olika aktiviteter kan dock inte anses ingå i det hjälpbehov som skall tillgodoses genom en personlig assistent. - Till stöd för sin talan åberopar socialnämnden Kammarrättens i Stockholm dom den 6 april 1995 i mål nr 597-1995.

J anser att kammarrätten skall avslå överklagandet. Han anför bl.a. följande. Han tillhör personkretsen för personligt utformad service och stöd i den dagliga livsföringen enligt LSS. Han lider av schizofreni, en kronisk sjukdom och en av våra folksjukdomar. Sjukdomen tillhör de s.k. psykoserna, ett tillstånd som ger bristande kontakt med vardagslivet och verkligheten. Det kännetecknas av en "splittring" av tanke- och känsloliv. Han drabbades av sjukdomen i 25-årsåldern. Ett svårt resttillstånd av den aktiva sjukdomsprocessen är hans hjärnskador. Dessa skador är av varaktig natur och ytterst funktionsnedsättande i den dagliga livsföringen. Han har funktioner i händer, armar och ben. Hela kroppen är duglig i fysisk mening. Han saknar dock oftast den psykiska förmågan till att relevant nyttja funktionerna. Detta förhållande hindrar honom och omöjliggör oftast sådant som exempelvis att äta, sova och kroppsvård. Hans sociala isolering är total, förutom oplanerade tvångshandlingar i form av resor, vart som helst. För att åtminstone åtnjuta basal livskvalité, behöver han hjälp av en person som är kunnig inom socialpsykiatrisk omvårdnad. Det behövs någon som ser hans funktionshinder och som ger honom stöd så att han trots dessa handikapp genom uppmuntran och motivationsträning får fortleva i ett mindre torftigt liv än i dagsläget. LSS är en lag som skall omfatta såväl fysiskt som psykiskt funktionshindrade. Genom bl.a. 15 § LSS framgår att det är kommunen som har huvudansvaret för att planera, initiera och samordna insatserna även för personer

med stora och varaktiga psykiska funktionshinder. För de personer som inte omfattas av LSS har kommunerna likartade skyldigheter enligt 21 och 21 a §§ socialtjänstlagen.

DOMSKÄL

Kammarrätten har den 21 juli 1995 meddelat prövningstillstånd samt förordnat att den överklagade domen tills vidare inte skall gälla.

I målet är ostridigt att J tillhör lagens personkrets enligt 1 § punkt 3 LSS.

Enligt 7 § första stycket LSS har personer som anges i 1 § rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § första stycket 1-9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt.

I förarbetena till 7 och 9 §§ LSS uttalas bl.a. följande (prop. 1992/93:159 s 172 ff). Den enskilde skall ha ett klart behov av personlig assistans i de situationer det är fråga om. Den funktionshindrade skall ha behov av assistans för att kunna klara sådana mycket personliga angelägenheter som den personliga hygien, att inta måltider, att kommunicera med andra. Insatsen bör alltså vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade fall.

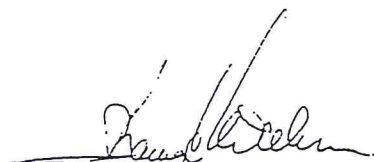
J har på grund av sitt psykiska funktionshinder behov av hjälp i sin dagliga livsföring. Emellertid kan han, om han motiveras härtill, själv klara av att inta måltider, sköta sin hygien, klä på sig och utföra andra dagliga sysslor. Behovet av hjälp med motivation och uppmuntran i de situationer det är fråga om i hans fall kan enligt kammarrättens mening inte hänföras till sådant klart och omfattande hjälpbehov som krävs för att personlig assistans enligt LSS skall kunna beviljas. Socialnämndens överklagade skall därför bifallas.

DOMSLUT

Kammarrätten upphäver länsrättens dom och fastställer socialnämndens beslut den 21 januari 1995.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Formulär 5 (bilaga B)

Bengt Wileke
referent

Weine Jarnevall

Per Eskilsson

KLAGANDE
J

1995-07-04

ÖVERKLAGAT BESLUT
Socialnämnden i Halmstads kommun
Beslut 1995-01-26

SAKEN
Personlig assistent enligt lagen om stöd och service till
vissa funktionshindrade (LSS)

Socialnämnden avslag genom det överklagade beslutet J
ansökan om personlig assistent enligt 9 § 2 LSS.
Som motivering avgav nämnden att han klarade av att rent fy-
siskt sköta hygien och påklädning om han var motiverad till
detta. Han kunde också äta själv om han fick hjälp att
tillreda maten. Av utredningen framkom inte att det fanns
behov av personligt utformat stöd i den dagliga livsföringen
som avses i 9 § 2 LSS.

I överklagande yrkar J att han skall få sökt
bistånd och anför bl.a. följande. Han har en svår kronisk
sjukdom som gett honom varaktiga funktionshinder. Han är i
behov av stöd och service för att klara den dagliga livsför-
ingen.

Socialnämnden vidhåller sitt beslut.

DOMSKÄL

Rätt till personlig assistent enligt 9 § 2. LSS tillkommer
den som tillhör lagens personkrets enligt 1 § samma lag, är
under 65 år och enligt 7 § LSS har behov av sådan hjälp i
sin livsföring, allt under förutsättning av att personens
behov inte tillgodoses på annat sätt. - Den enskilde skall
genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insats-
erna skall vara varaktiga och samordnade. De skall anpassas
till mottagarens individuella behov samt utformas så att de
är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och
stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv.

Insatserna för särskilt stöd eller särskild service enligt
9 § 2. LSS är biträde av personlig assistent eller ekono-

miskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans, till den del behovet av ekonomiskt stöd inte täcks av assistansersättning enligt lagen om assistansersättning.

Av specialmotiveringen till lagen (proposition 1992/93:159) s 174 framgår att rätten till biträde av personlig assistent är avsedd att omfatta svårt funktionshindrade som behöver hjälp med den personliga hygien, med intagande av måltider och med annan personlig service. Det personligt utformade stödet skall ge den funktionshindrade möjlighet att som andra i samhället kunna studera, delta i fritidsverksamhet, få möjlighet till eget boende m.m. Vidare framgår att insatsen i form av personlig assistent bör vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade fall.

Av handlingarna framgår bl.a. följande. J. li-
der av en odifferentierad schizofreni med vanföreställningar, hallucinationer och dålig realitetsanpassning under akuta sjukdomsskov. Han har även en tidig hjärnskada och hörselnedsättning. Han är sjukpensionerad sedan början av 1990-talet. Han är verbal och har lätt att uttrycka sig. Omkring år 1988 fick han religiösa tvångsföreställningar och tankar om att vara förföljd. Han försökte begå självmord och togs in på psykiatriska kliniken. Han har sedan dess omväxlande bott i sin lägenhet och på olika psykvårdande institutioner. Han har dock snabbt avvikit från dessa institutioner. Han är under sina skov helt oförmögen att klara sitt dagliga liv. Skoven karaktäriseras av suicidförsök, hallucinationer, religiösa grubblerier och ett vagabonderande liv. Han vill fly från sig själv och åker i väg, oftast på tåg. Han är rastlös och vandrar omkring utan att vila. Under dessa perioder, som återkommer med olika långa mellanrum, men oftast minst en gång per månad, kan han antingen inte alls äta och sköta sin hygien eller så äter och duschar han alldeles för mycket. Motsvarande gäller tvätt och städning. Han får mycket stöd och hjälp från sina föräldrar. Han vill ha en personlig assistent 2,5 timmar per dag. Assistenten skulle se till att han klev upp och duschade alternativt att han gick och lade sig om han varit uppe hela natten. Han skulle även få hjälp att delta i sociala aktiviteter. Dessutom vill han få hjälp att gå till biblioteket. Han önskar således assistans 19,5 timmar per vecka. - Vidare framgår att J. alltid är i behov av uppmuntran och hjälp med motivation för att han skall äta, sköta sin hygien, klä sig osv. Skoven är inte enbart medicinskt betydande utan de utlöses av att han inte klarar av sin dagliga tillvaro eller blir, som han uppfattar det, illa behandlad. Om han får en personlig assistent kan skoven förebyggas. Han har kontinuerlig kontakt med psykiatriska öppenvårdsmottagningen men de hjälper inte honom med den dagliga livsföringen. Han vårdas på institution då han behöver det.

Länsrätten gör följande bedömning.

Enligt socialnämndens överklagade beslut är J funktionshinder av den art och omfattning som avses i 1 § 3 LSS. Han tillhör därmed lagens personkrets.

Av handlingarna framgår att J kan sköta bl a hygien, påklädning och intagande av måltider endast under förutsättning av att någon varje dag hjälper honom med motivationen m m. Vid sådant förhållande är det uppenbart att han behöver denna hjälp i sin livsföring eftersom hans behov inte tillgodoses på annat sätt. J är således i behov av personlig assistent.

DOMSLUT

Länsrätten bifaller överklagandet och förordnar med undanröjande av socialnämndens beslut att J är berättigad till personlig assistent enligt 9 § första stycket 2 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Länsrätten överlämnar åt socialnämnden att i samråd med J besluta om omfattningen av den särskilda insatsen.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (Dv 3103/1)

Björn Månsson

/HM